

הרב נחמיה רענן

שחיטת צפון - גדרה ומשמעותה

א. הגדרות דין צפון

ב. משמעות דין צפון

פתיחה

הפרק החמישי במסכת זבחים, "איזהו מקומן", פותח בדין שחיטת קודשי קודשים בצפון:

איזהו מקומן של זבחים - קודשי קודשים שחיטתן בצפון... (זבחים מז ע"א).
מקור הדין בפרשת ויקרא: "וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנַי ה'" (ויקרא א', יא).
בפסוקים מובא דין צפון רק בשחיטת עולת הצאן, אולם חז"ל בדרשותיהם¹ הרחיבו את הדין לכל קרבנות קודשי הקודשים.

בעקבות המשנה התקבע המושג "שחיטת צפון" כהגדרת מקום שחיטת קודשי הקודשים. הכתוב מגדיר את מקום שחיטת קודשי הקודשים באמצעות שתי הגדרות נוספות מלבד "צפון": "ירך המזבח" ו"לפני ה".

בחלקו הראשון של המאמר נבקש לברר את מובנה של כל אחת משלוש ההגדרות הללו ואת מקומה בעיצוב "דין צפון". בחלקו השני ננסה לעמוד על משמעות השחיטה בצפון לפי כל אחת מההגדרות.

א. הגדרות דין צפון

1. "ירך המזבח" ו"צפונה"

נפתח את הדיון בניסיון להבין את היחס בין שני הפרמטרים הראשונים בפסוק: "ירך המזבח" ו"צפונה". תיאורטית עומדות בפנינו שתי אפשרויות עקרוניות בהבנת היחס בין המושגים. האפשרות הראשונה היא שהמקום מוגדר בעיקר באמצעות המושג "צפונה", ו"ירך המזבח" מסייע באיתור מקום הצפון. האפשרות השנייה היא שהמקום

---

1 זבחים מח ע"א-ע"ב; בכל מקום שבו נפנה לגמרא ללא ציון המסכת הכוונה היא למסכת זבחים.

הרב נחמיה רענן

מוגדר בעיקר באמצעות המושג "ירך המזבח", ואילו הביטוי "צפונה" מתאר את מקומו של "ירך המזבח".

נראה ששתי ההבנות הללו שנויות במחלוקת התנאים בספרא:

אי זהו צפון, מקירו של מזבח צפוני ועד כותל העזרה הצפוני ואף כנגד המזבח, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף אף מכנגד בין האולם ולמזבח ועד כותל העזרה צפוני. רבי מוסיף מכנגדן מקום דריסת רגלי ישראל ואף מכנגד מקום דריסת רגלי הכהנים ואף כותל העזרה הצפוני אבל מכנגד בית החלפות ולפנים הכל מודים שהוא פסול (דיבורא דנרבה פ"ז ה"ב).²

הספרא פורס בפנינו שלוש שיטות בהגדרת הצפון. לכל הדעות תחום הצפון לאורכו (מדרום לצפון) נמשך מהצד הצפוני של המזבח ועד לכותל הצפוני של העזרה. המחלוקת נוגעת להגדרת תחום ה"צפון" ממזרח למערב ברוחב העזרה:

לדעת ר' יוסי ברבי יהודה הצפון מצטמצם לשטח המכוון כנגד המזבח. ר' אלעזר ברבי שמעון מוסיף על כך את השטח שבין האולם למזבח, ממערב למזבח (בחלקה הצפוני של העזרה), ורבי מוסיף שטח ממזרח למזבח, מקצה המזבח עד לקיר המזרחי של העזרה.

רש"י בזבחים כ ע"א מפרש את דעות התנאים השונות. בדעת ר' יוסי ברבי יהודה מפרש רש"י (ד"ה כנגד כל המזבח): "כנגד צפונו ולא מן המזבח והלאה לא לצד מזרח ולא לצד מערב. ואף על פי שהוא בחצי חלק עזרה הצפוני לאו כשר הוא לשחיטת חטאת דבעינן על ירך המזבח וליכא". כלומר, הגדרת הצפון לר' יוסי ברבי יהודה היא צפון המזבח.

לעומת זאת, בדעת ר' אלעזר ברבי שמעון מפרש רש"י (ד"ה ר' אלעזר מוסיף): "שהוא מערבו של מזבח ובלבד שיהא (כל) חלק צפונו של עזרה...".

בדעת ר' אלעזר ברבי שמעון ורבי מבין רש"י שהצפון מובנו צפון העזרה ולא צפון המזבח.³

---

2 מחלוקת זו מופיעה גם בבבלי כ ע"א וביומא לו ע"א.

3 הבנת רש"י בדעת ר' אלעזר ברבי שמעון מפורשת בסוגיית יומא לז ע"א. הגמרא שם מניחה כדבר פשוט שלדעת ר' אלעזר ברבי שמעון מותרת שחיטת קודשי קודשים בין האולם והמזבח באזור שנחשב לצפון העזרה. משמע שהדבר המגדיר את הצפון לשיטתו הוא צפון העזרה ולא צפון המזבח.

שחיטת צפון – גדרה ומשמעותה

מדברי רש"י עולה שמחלוקת התנאים נובעת מתפיסות שונות ביחס לפרמטר העיקרי שקובע את דין צפון. לדעת ר' יוסי ברבי יהודה עיקר ההגדרה תלוי ב"ירך המזבח", ולכן הצפון הוא רק מצפון למזבח. לעומת זאת, לדעת ר' אלעזר ברבי שמעון ורבי עיקר ההגדרה הוא "צפון", והצפון הוא צפון העזרה. ממילא, גם אזורים שאינם מצפון למזבח נחשבים כצפון היות שהם מצויים בצפון העזרה (עד כה לא התייחסנו למחלוקת בין ר' אלעזר ברבי שמעון ורבי ביחס לשטח שממזרח למזבח, ונדון בכך בע"ה בהמשך).⁴

כעת ננסה להבין כיצד התפרשו המושגים "ירך המזבח" ו"צפונה", לפי כל אחת מהשיטות:

הפרשנות המקובלת לביטוי "ירך המזבח" היא "צד המזבח", כפי שתרגם אונקלוס "על צדא דמדבחא", וכן פירש רש"י שם: "על צד המזבח".

אולם הביטוי "צד המזבח" עצמו סובל שתי פרשנויות: אפשר לפרש את "צד המזבח" כביטוי כללי לתיאור השטח שנמצא ליד המזבח. לחלופין ניתן לפרש ש"צד המזבח" מתייחס לנקודה מדויקת מצפון למזבח.

---

4 פסק הרמב"ם בעניין זה אומר דרשני. בהלכות בית הבחירה פ"ה, במהלך תיאור מבנה המקדש, פוסק הרמב"ם: "מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח שהוא רוחב ששים ומחצה, וכנגדו מכותל האולם עד כותל מזרחי של עזרה שהוא אורך שש ושבעים - כל המרובע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום ששוחטין בו קדשי קדשים" (הל' טו-טז). הרמב"ם פסק אפוא כרבי, שכל השטח שבין כותל האולם ובין הכותל המזרחי כלול ב"צפון". לאור זאת היינו מצפים שתחום ה"צפון" מצפון לדרום ייקבע על פי צפון העזרה - אולם לא כך פסק הרמב"ם, שהרי בתחילת ההלכה קבע הרמב"ם שתחום ה"צפון" מדרום לצפון הוא שישים אמות וחצי, ובהלכה ל"ג פסק: "ורוחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלושים וחמש". אם אכן לדעת הרמב"ם הגדרת הצפון הייתה נקבעת על פי צפון העזרה, שיעור תחום הצפון היה צריך להיות חצי מהרוחב הכולל, דהיינו שישים ושבע אמות וחצי ולא שישים וחצי.

מסקנת הדברים היא שלדעת הרמב"ם תחום הצפון הינו **מצפון למזבח** ולא **בצפון העזרה**, והיות שלדעת הרמב"ם המזבח משוך לדרום (ביה"ב פ"א ה"ו), מצפון המזבח ועד לכותל העזרה הצפוני ישנן שישים אמות ומחצה.

כמה מהאחרונים הקשו על פסק הרמב"ם מהסוגיה ביומא לז ע"א שממנה משמע בפשטות כאמור כהבנת רש"י, שלדעת רבי הצפון הוא צפון העזרה ולא צפון המזבח. יש מהאחרונים שניסו ליישבו (תוספות יום טוב ביומא פ"ג מ"ט, ליקוטי הלכות על דף מט ע"ב - זבח תודה בד"ה "והלכה כרבי", ומקדש דוד סי' ז' עמ' 43 בד"ה "ובענין" ו"ונראה". עיין עוד בספר המפתח שבמהדורת פרנקל). כדעת הרמב"ם סובר רבנו הלל, מובא בכנסת ראשונים ח"א סעיף קמ"ב.

הרב נחמיה רענן

נראה שרבי ור' אלעזר ברבי שמעון סברו שעיקר הגדרת הצפון מבוססת על המילה "צפונה", שהתפרשה לדעתם כצפון העזרה. במקביל פירשו את הביטוי "ירך המזבח" כתיאור כללי לכל השטח שמצפון למזבח.

לעומת זאת, לדעת ר' יוסי ברבי יהודה עיקר הגדרת הצפון נובע מהביטוי "ירך המזבח", שהתפרש לדעתו כצד המזבח ממש. המילה "צפונה" מסייעת לדעתו בהגדרת מקום "ירך המזבח", השטח שנמצא צמוד למזבח מצפון.

ניתן להציע פרשנות נוספת לביטוי "ירך המזבח" שתעלה בקנה אחד עם שיטת ר' יוסי ברבי יהודה.

נחלקו התנאים בספרא מנין למדים שהכבש נמצא מדרום למזבח:

על ירך המזבח צפונה, שהירך בצפון. והיכן הן פונים? [והיכן הם הפנים] לדרום. הא למדנו שהכבש בדרום. רבי יהודה אומר ומעלתהו פנות קדים שיהא העולה לו פונה לימינו למזבח הא למדנו שהכבש בדרום (דיבורא דנדבה פרשתא ה' הלכה ח').⁵

תנא קמא מניח בדרשתו שמבנה המזבח הוא כאדם שוכב, וכיוון שידוע לנו שהירך מצויה בצפון, הראש (הכבש) נמצא בוודאי בדרום.⁶ ר' יהודה לעומתו לומד מלשון הפסוק שפנייה ימינה על גבי המזבח היא לצד מזרח, ומשמע שהכבש עמד בדרום.

מדרשת תנא קמא עולה ש"ירך המזבח" היא חלק ממבנה המזבח, העומדת במקביל לכבש שמצטייר כראש המזבח.

ייתכן אם כן שר' יוסי ברבי יהודה פירש את המושג "ירך המזבח" כדעת תנא קמא בספרא. ממילא, לשיטתו שטח הצפון הוא המשכו של המזבח מצפון ברוחב המזבח.⁷ לעומתו, מפרשים ר' אלעזר ברבי שמעון ורבי את הביטוי "ירך המזבח" כ"צד המזבח", ולכן לדעתם גם חלקי העזרה שממזרח וממערב למזבח יכולים להיכלל בתחום "ירך המזבח", בהיותם ממוקמים לצדי המזבח.

---

5 מחלוקת זו מובאת גם בגמרא בדף סב ע"ב. דעת תנא קמא מובאת בגמרא בשם רב הונא.
6 לדרשתו של תנא קמא שרואה את הכבש כראשו של המזבח עשויה להיות השלכה על שאלת מעמדו של הכבש ביחס למזבח. הרב אילן בספרו "תורת הקודש" (ח"א סי' לג) עוסק בהרחבה בשאלה זו.

7 נראה שכך הבין הרמב"ן את משמעות "ירך המזבח" כפי שעולה מדבריו בפירושו לויקרא א', ו: "והוסיף לומר על ירך המזבח צפונה לפני ה' - לבאר כי לפני ה' שכתוב בבן הבקר הוא ירך המזבח בצפון. ופירוש ירך המזבח, צדו. והוא בצפון, לימד כי כבש המזבח בדרום, ושם פני המזבח שנאמר בהן לפני ה' אל פני המזבח".

2. "לפני ה"

בכמה פסוקים מופיע הביטוי "לפני ה" כתיאור למקום שחיטת קודשי קודשים.⁸ ראינו לעיל שבפסוק המהווה מקור לדין צפון הצטרפו ל"לפני ה" שתי הגדרות נוספות. השאלה שנצטרך להשיב עליה היא מה משמעות הביטוי "לפני ה" שמופיע בכל מקום ומה היחס בינו לבין שני הפרמטרים הנוספים: "ירך המזבח" ו"צפונה".

באופן כללי ניתן לומר שבדומה לדיון ביחס ל"ירך המזבח" ו"צפונה", גם ביחס להגדרה "לפני ה" יש מקום להתלבט האם היא מגדירה נקודה ספציפית, או שהיא מתארת באופן כללי את אזור השחיטה.

נראה שגם בשאלה זו נחלקו התנאים בספרא:

צפונה לפני ה', שהצפון פנוי, דברי ר' אליעזר בן יעקב; המזבח מכוון כנגד חצר פתחו של היכל וכנגד אחד מן הדלתות משוך כלפי הדרום... (ספרא דיבורא דנדבה תחילת פרק ד').⁹

ר' אליעזר בן יעקב לומד מלשון הכתוב "צפונה לפני ה" שהצפון פנוי ואפילו מהמזבח.¹⁰ נראה שלהבנתו כוונת הפסוק היא ש"צפונה", דהיינו צפון המזבח, צריך להיות "לפני ה", דהיינו מול פתח ההיכל. המציאות הזאת מתאפשרת רק כאשר "הצפון פנוי" וגוף המזבח נמצא מדרום לפתח ההיכל. אמור מעתה שעיקר חידושו של ר' אליעזר בן יעקב הוא ששחיטת קודשי קודשים צריכה להיות מכוונת כנגד פתח ההיכל. כדי שהמציאות הזאת תתאפשר, הגדיר ר' אליעזר בן יעקב את מקום המזבח בדרום העזרה.¹¹

8 כך למשל בויקרא א', ה; ד', ד ועוד.

9 דרשת ר' אליעזר בן יעקב מופיעה גם בבבלי נט ע"א וביומא לז ע"א.

10 רש"י בדף נט ע"ב ד"ה "צפונה" מפרש שהדרשה מבוססת על ייתור הה"א. בעל "תורה תמימה" (אות צ"ב בסופה) מתקשה בהבנת הדרשה. נראה שניתן להציע שהבסיס לדרשה הוא 'הסתרתה' של המילה "פנה" בתוך המילה צפנה, כך שהיא נדרשת כנוטריקון – צפון פנה. רש"י ביומא לז ע"א בד"ה "צפונה על ירך המזבח" פירש באופן אחר את משמעות ייתור הה"א, עיין שם.

11 נראה שגם תוספות הבינו שדרשת ר' אליעזר בן יעקב נועדה לבסס שחיטה "לפני ה". בדף נט ע"א בד"ה "פנוי" הקשו תוס' על דרשת ר' אליעזר בן יעקב מהעובדה שבצפון היו ננסים, קלונסות ושולחנות, ואם כן רואים שהצפון לא היה פנוי לגמרי. והשיבו תוס' בזו הלשון: "מסתמא הא דאמר תורה פנוי מכלום משום שחיטה הוא, והני צורך שחיטה נינהו".

ההבנה הזאת בדרשת ר' אליעזר בן יעקב מפורשת בדברי החזקוני בפירושו לפסוק:

צפונה לפני ה' - שיהא כל הצפון כולו פנוי... ואם שחטו בדרומו של מזבח אין זה לפני ה', לפי שרוב המזבח וכבש שלו בדרום קיימי ולא מתחזי ליה אפתחא דהיכלא, אבל כששוחטו בצפון שהוא פנוי מכל ואינו מקום דריסת רגלי הכהנים שהרי הכבש בדרום, הרי הוא כנגד ההיכל וזהו "לפני ה'".

מסקנת הדברים היא שלדעת ר' אליעזר בן יעקב הביטוי "לפני ה'" מהווה עיקר הגדרת הצפון ומובנו הוא כנגד פתח ההיכל. נראה ש"ירך המזבח" ו"צפונה" יתפרשו לדעתו כמסייעים בזיהויה של הנקודה המכונה "לפני ה'". לשיטתו נוכל להבין מדוע במקומות אחרים הסתפק הכתוב בביטוי "לפני ה'" בבואו לתאר את מקום שחיטת קודשי הקודשים, שהרי זהו התיאור המדויק ביותר למקום השחיטה.

בהמשך הספרא מובאת דעת ר' יהודה החולק על ר' אליעזר בן יעקב:

רבי יהודה אומר: המזבח ממצע באמצע העזרה שלשים ושתיים אמה. עשר אמות כנגד פתחו של היכל, אחת עשרה אמה מן הדרום ואחת עשרה אמה מן הצפון. נמצא המזבח מכוון כנגד היכל וכותליו.

ר' יהודה סובר שגוף המזבח מכוון כנגד פתחו של היכל. לדעתו, השוחט מצפון למזבח אינו שוחט כנגד פתח ההיכל. נראה שלדעת ר' יהודה העזרה כולה נחשבת "לפני ה'" בהיותה החצר שמקיפה את ההיכל.¹² לפי פירוש זה, הפסוקים שבהם מופיע הביטוי "לפני ה'" כתיאור מקום השחיטה מתארים באופן כללי את המרחב. לעומת זאת, במקור הדין בתחילת ויקרא המקום מתואר בדיוקנות באמצעות הביטויים "ירך המזבח" ו"צפונה".

עסקנו לעיל במחלוקת התנאים המשולשת בין ר' יוסי ברבי יהודה, ר' אלעזר ברבי שמעון ורבי. כעת ברצוני להתייחס לצדדי המחלוקת שקשורים להגדרת "לפני ה'". במסגרת זו ננסה להבין את מחלוקתם של ר' אלעזר ברבי שמעון ורבי. נזכיר שלדעת ר' אלעזר ברבי שמעון, מלבד השטח שמכוון כנגד המזבח גם השטח שבין

גם בתורה תמימה על הפסוק הבין שיעקר חידושו של ר' אליעזר בן יעקב הוא שה"צפון" מכוון כנגד פתח ההיכל ולכן כולו לפני ה'.

¹² בדף נח ע"ב מובאת דעת ר' יוסי הגלילי הסובר שהמזבח עמד בצפון העזרה. גם לשיטתו הביטוי "לפני ה'" יתפרש כשטח העזרה כדעת ר' יהודה.

שחיטת צפון – גדרה ומשמעותה

האולם ולמזבח (בקו שמצפון למזבח) נחשב צפון. רבי מוסיף גם את השטח שממזרח, עד כותל העזרה.

ניתן לפרש את מחלוקת ר' אלעזר ברבי שמעון ורבי בדומה למחלוקתם של ר' אליעזר בן יעקב ור' יהודה. לדעת רבי המונח "לפני ה'" מתייחס לעזרה כולה כדעת ר' יהודה, ולכן לדעתו שחיטת קודשי קודשים אפשרית בכל החלק הצפוני של העזרה.

לדעת ר' אלעזר ברבי שמעון הגדרת "לפני ה'" נקבעת בהתאם לקרבה לפתח ההיכל, ולכן לדעתו רק התחום שבין ההיכל והמזבח וכן השטח המקביל למזבח עצמו ראויים לשחיטת קודשי קודשים.¹³

אפשר שכך הבין את הדבר רש"י בדף כ ע"א (ד"ה ר' אלעזר מוסיף):

... אבל מזרחו של מזבח לצד שער ניקנור שבו נכנסין לעזרה לא מכשר אפילו חלק צפוני דקילא קדושתיה דהוא מקום דריסת ישראל וכהנים י"א אמה מקום דריסת ישראל מן השער ולפנים וי"א אמה עד לצד המזבח מקום של דריסת רגלי הכהנים. החלק שממזרח למזבח "קילא קדושתיה" בגלל ריחוקו מפתח ההיכל ולכן הוא לא כלול בהגדרה "לפני ה'".¹⁴

לסיכום מחלוקת התנאים המשולשת ניתן לומר שלדעת ר' יוסי ברבי יהודה עיקר הגדרת "צפון" נקבעת על פי ההגדרה "ירך המזבח" (כנזכר לעיל בדיון על "ירך

---

13 הדבר אמור גם אם נניח שר' אלעזר ברבי שמעון אינו סובר כר' אליעזר בן יעקב שמזבח בצפון והשטח שמצפון למזבח מכוון ממש כנגד פתח ההיכל, שהרי בכל מקרה ניתן להתייחס לתחום שבין האולם למזבח כקדוש יותר מפאת קרבתו לפתח האולם.

14 מדברי רש"י בדף יד ע"א עולה כיוון שונה בהסבר שיטת ר' אלעזר ברבי שמעון. בד"ה "בין האולם למזבח צפון" כותב רש"י בהסבר דעת ר' אלעזר ברבי שמעון: "חלק צפוני שבעזרה שבין האולם ולמזבח אף על גב דלא קרינן ביה על ירך המזבח צפונה דהא במערבו של מזבח הוא, הוי צפון לעניין שחיטת קדשי קדשים". מדברי רש"י הללו עולה שמלבד השטח של "ירך המזבח" מוסיף ר' אלעזר ברבי שמעון את התחום שבין האולם למזבח, וטעם הדבר כאמור מכוח ההגדרה של "לפני ה'". גם לפי ההבנה הזאת "לפני ה'" לדעת ר' אלעזר ברבי שמעון קשור לפתח ההיכל. בכל זאת שונה הוא פירוש זה מפירוש רש"י בדף כ' ביחס להגדרות "ירך המזבח" ו"צפונה" בדעת ר' אלעזר ברבי שמעון. שלדעת רש"י בדף כ' ר' אלעזר ברבי שמעון חולק על הגדרת "ירך המזבח" של ר' יוסי ברבי יהודה, ואילו מרש"י בדף יד עולה שמודה ר' אלעזר ברבי שמעון לדין "ירך המזבח" אלא שבא להוסיף עליו את השטח שבין האולם למזבח מדין "לפני ה'".

המזבח"), לדעת רבי על פי "צפונה", ולדעת ר' אלעזר ברבי שמעון על פי "צפונה" ו"לפני ה"¹⁵.

אפשר ששתי התפיסות בהגדרת "לפני ה" שנויות גם במחלוקת הראשונים:

במשנה בדף יג ע"א, העוסקת במחשבה הפוסלת את הקרבן, נאמר:

הזבח נפסל בארבעה דברים: בשחיטה, ובקיבול, ובהילוך, ובזריקה. רבי שמעון מכשיר בהילוך, שהיה אומר: אי אפשר שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה, אבל אפשר בלא הילוך, שוחט בצד המזבח וזורק.

אם כן, לדעת ר' שמעון לא ניתן לפסול את הקרבן באמצעות מחשבה בזמן ההולכה.

בדף יד ע"א קובע ריש לקיש:

מודה רבי שמעון בהולכת חטאות הפנימיות שמחשבה פוסלת בהו, הואיל ועבודה שאין יכול לבטלה.

מהמשנה עולה שטעמו של ר' שמעון הוא שהולכה היא עבודה שיכול לבטלה (דהיינו שניתן לוותר עליה), ולכן לא ניתן לפסול בה. לאור זאת קובע ריש לקיש שבחטאות פנימיות, שצריך להוליך את דמן לתוך העזרה, מודה ר' שמעון שניתן לפסול בעת ההולכה שהרי לא ניתן לבטלה.

כדי להגיע למסקנה שלא ניתן לוותר על הולכה בחטאות פנימיות צריכה הגמרא להניח שלא ניתן לשחוט אותן בהיכל, שהרי אם מותר לשחוט בהיכל ממילא הולכת הדם לתוך ההיכל אינה הכרחית והיא עבודה שיכול לבטלה.

נחלקו הראשונים בהסבר קביעת הגמרא שלא ניתן לשחוט קודשי קודשים בתוך ההיכל:

רש"י (ד"ה "שאי אפשר לבטלה") מפרש: "דלאו אורח ארעא לשחוט בהיכל". תוספות (סג ע"א, ד"ה שכן) מדייקים מלשונו זו של רש"י שעקרונית ניתן לשחוט קודשי קודשים בהיכל אלא שאין דרך כבוד בכך.

בשיטה מקובצת (יד ע"א, אות ג) הקשה על רש"י מכוח מימרא של ר' יוחנן בדף ס"ג ע"א: "שלמים ששחטן בהיכל כשרים שנאמר ושחט אותו פתח אוהל מועד, ולא יהי טפל חמור מן העיקר", ומשמע שאין בעיה של אורח ארעא לשחוט בהיכל.

---

15 על פי ההערה הקודמת, לדעת רש"י בדף יד ע"א ההגדרה נקבעת על פי "ירך המזבח" ו"לפני ה".

שחיטת צפון – גדרה ומשמעותה

בשם מורו מביא השיטה מקובצת הסבר אחר להסתייגות הסוגיה משחיטת קודשי קודשים בהיכל:

לכך נראה למורי דטעמא משום דחטאת טעונה צפון ובהיכל לא הוי צפון. דאפילו למאן דאמר בין האולם ולמזבח קרוי צפון, מודה דמבית החליפות ואילך לא הוי צפון וכל שכן בהיכל עצמו שמחיצות ההיכל מפסקת.

יוצא אם כן שלדעת רש"י אין מניעה עקרונית לשחוט קודשי קודשים בהיכל אלא ש"לאו אורח ארעא" בכך. לעומת זאת, לדעה המובאת בשיטה מקובצת לא ניתן לשחוט קודשי קודשים בהיכל מפני שההיכל אינו מוגדר כ"צפון".

ניתן לפרש את מחלוקתם לאור התפיסות השונות בגדר "לפני ה'" שהוזכרו לעיל:

לדעת רש"י קדושת הצפון נובעת מכך שהוא מול פתחו של ההיכל, וממילא שחיטה בתוך ההיכל נחשבת "צפון" מכל שכן. לעומת זאת, לדעה המובאת בשיטה מקובצת ה"צפון" הוא צפון העזרה ליד המזבח, ולכן ההיכל עצמו אינו נחשב ל"צפון".

ב. משמעות דין צפון

השיטות השונות בהבנת מוקד דין צפון מעמידות בפנינו הבנות שונות במשמעות הדין.

1. "ירך המזבח"

לשיטה שעיקר הגדרת "צפון" תלויה ב"ירך המזבח", ייחודו של ה"צפון" הוא בהיותו חלק מהמזבח.

דין שחיטת קודשי קודשים בצפון יכול להתפרש לאור זאת כרצון של התורה להעמיד את השחיטה ואת קבלת הדם בשורה אחת עם שאר העבודות שמתבצעות על גבי המזבח.

יש מקום לעמת רעיון הזה עם קביעת הגמרא בדף יד ע"ב: "שחיטה לאו עבודה היא". משמעות הדבר ששחיטה נחשבת לפעולה מקדימה ומטעם זה הינה כשרה בזר, שלא כשאר העבודות מהקבלה ואילך שדורשות כהן. מצד שני, לעניינים שונים

הרב נחמיה רענן

השחיטה נחשבת חלק מעולם העבודה, למשל לעניין האפשרות לפסול בשעת השחיטה.¹⁶

ברצוני להציע ששחיטת קודשי קודשים בצפון נובעת מהבדל עקרוני בין מטרת השחיטה בקודשי קודשים למטרתה בקודשים קלים.

בקודשים קלים, היות שחלק מהבשר נאכל לבעלים,¹⁷ מטרת השחיטה היא כפולה: לצורך הבעלים ולצורך הקרבן. מצד אחד השחיטה מתירה את הבשר באכילה לבעלים, ומצד שני היא מאפשרת את קבלת הדם במזרק לצורך זריקתו על גבי המזבח.

בקודשי קודשים לשחיטה יש מטרה אחת - לצורך המזבח.

ודאי שנכון הדבר ביחס לקרבן עולה, שביחס אליו נאמר בפסוק דין שחיטה בצפון, שהרי כל בשר העולה מוקטר על גבי המזבח ואינו נאכל. אולם גם בשאר קודשי קודשים שבשרם נאכל לכוהנים נראה שאין צורך בשחיטה לשם היתר אכילה, שהרי אכילת כוהנים בקודשי קודשים היא "משולחן גבוה" ולכן הותרה להם אכילת הבשר בלא היתר שחיטה. ראייה לדבר ניתן להביא מחטאת העוף שאינה נשחטת אלא נמלקת, ובשרה נחשב לבשר נבלה, ולמרות זאת נאכל לכוהנים.¹⁸

מסקנת הדברים ששחיטת קודשי קודשים וקבלת דמם בצפון מעמידה את השחיטה ואת הקבלה בשורה אחת עם זריקת הדם שמתבצעת על גבי המזבח (אמנם, לעניין הקביעה "שחיטה לאו עבודה" לא מצאנו הבחנה בין קודשי קודשים לקודשים קלים).

---

16 בעניין מעמד השחיטה כחלק מעבודת הקורבן עיין תוס' בדף יד ע"ב בד"ה "הגה" וכן בדף מז ע"א בד"ה "קדשי קודשים" ובחולין ג ע"א ד"ה "כגון".

17 גם החלק שנאכל לכוהנים אינו כדין אכילת בשר קודשי קודשים ש"משולחן גבוה קא זכר" כדלקמן. הראיה לכך מההבדלים בדיני האכילה שבניגוד לקודשי קודשים שנאכלים לזכרי כהונה ליום ולילה בעזרה, קודשי קודשים נאכלים גם לכוהנות בכל העיר לשני ימים ולילה אחד. (משניות זבחים פרק חמישי)

18 בספר **אתון דאורייתא** בכלל א' חקר האם המליקה בחטאת העוף שנאכלת לכוהנים יוצרת היתר אכילה כשחיטה, או שהותרה אכילת נבילה לכוהנים. אולם מהסוגיה בחולין קכ ע"א יש ראייה מכריעה לכך שמליקה אינה כשחיטה, והותרה אכילת נבלה לכוהנים משום ש"כהנים משלחן גבוה קא זכר".

2. "צפונה"

להלן נציע שני כיווני הסבר למשמעות ה"צפון". הכיוון הראשון יתמקד במשמעותו ובייחודו של צד צפון. הכיוון השני יעסוק במישור הסמנטי במשמעות המילה "צפון" כבסיס להבנת משמעות הדין.

רוח צפון: בכמה הקשרים חוזר הרמב"ן בפירושו לחומש על הרעיון שהחורבן בא לעולם מצד צפון.¹⁹ כהמשך לקו המחשבה הזה ניתן לפרש ששחיטת קודשי קודשים בצפון נועדה למנוע את התפשטות החורבן שמגיע מכיוון צפון. הרמב"ן עצמו לא מקשר במפורש בין הנושאים, אבל תמצית הרעיון נמצאת בפירושו של הרמב"ן לכוונותיו של אהרן הכהן בחטא העגל. ואלו הם דבריו:

והכוונה לאהרן היתה מפני שישראל היו במדבר חורב שממה, והחרבן ושממות עולם יבואו מן הצפון, כדכתיב (ירמיה א', יד) מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ, שאין הכוונה במלך בבל בלבד, כאשר יראה בנגלה מן הכתוב, אבל כי מן השמאל תבא מדת הדין לעולם להשיב על כל יושבי הארץ כרעתם. והנה במעשה המרכבה אמר פני שור מהשמאל לארבעתם (יחזקאל א', י), ולכן חשב אהרן כי המחריב יורה דרך מקום החרבן כי שם כחו הגדול, ובהיותם עובדים שם לאל יערה רוח ממרום, כאשר נאצל על משה (שמות ל"ב, א).

התייחסות מפורשת לקשר בין רוח צפון לשחיטת צפון מצאנו ברבנו בחיי:

"על ירך המזבח צפונה" - דרשו רבותינו ז"ל רוח צפונית אינה מסובכת וכסא של שלוש רגלים אינו עומד ויצטרך רגל רביעי ולכך הקורבנות רגל העולם, וכך הכתוב אומר הר ציון ירכתי צפון. ומזה שנינו: איזהו מקומן של זבחים קדשי קדשים שחיטתן בצפון. אין ספק כי התנא הזה היה יודע כי בית המקדש הוא מקום הקורבנות אבל מה שהזכיר בלשון שאלה 'איזהו מקומן של זבחים' הכוונה באיזה רוח הוא משיב: שחיטתן בצפון וכו' (ויקרא א', יא).

לאור ההבנה הזאת, הסביר בספר **שערי אורה** מדוע דין שחיטת צפון אמור בקודשי קודשים ולא בקודשים קלים:

ולפי שהשם יתברך נתן תורה ומצוות לפי רוב חמלתו על ישראל, ציוה להקריב לפניו קרבנות לכפר על העוונות, כדי לסתום אלו המקטרגים בצפון ולכל בעלי משחית. וציוה בתורה כי כל קרבן שהוא בא על חטא, יהיה אותו קרבן נשחט בצפון, וכן הוא אומר: "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה". והקרבן הנשחט בצפון בא על החטאים שאדם חוטא, בין שיהיה יחיד או ציבור, כגון פר ושעיר של יום הכיפורים, כגון פרים

¹⁹ ויקרא י"ז, ז; במדבר ב', ב, וראה להלן.

הנשרפים ושעירים הנשרפים, וכגון זבחי שלמי ציבור ואשמות, וכגון חטאת הציבור והיחיד, כל אלו נשחטין בצפון.

ואם תאמר: הרי שלמי ציבור, ואינם על חטא ולא אשם? דע שהוקשו לחטאת, זהו שאמר הכתוב: "שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים" (ויקרא כ"ג, יט). אבל שלמי יחיד והתודה ואיל נזיר והבכור והמעשר והפסח, כל אלו אינן מוכרחים להישחט בצפון אלא שחיטתן בכל מקום בעזרה, וטעם כל זה מבואר. ולפי שהקרבנות הם כופר לאדם מן הפגיעה, כמו שכתוב "ונזבחה לה" א-להינו פן יפגענו בדבר או בחרב" (שמות ה', ג), ואלו המינים של פורענות הם בצפון, לפיכך ציווה ה' יתברך כל קרבן שהוא בא על חטא, יישחט בצפון" (השער השישי - הספירה החמישית).

קדושת צפון: הבנה אחרת בייחודו של צד צפון עולה מדברי רש"י. בכמה הקשרים חוזר רש"י על הביטוי "קדושת צפון". להבנתו, הייחוד של הצפון הוא בכך שהוא קדוש משאר הרוחות.

מקום אחד שבו משתמש רש"י בביטוי "קדושת צפון" הוא בסוגיה בדף נח ע"א (ד"ה ה"ג), שם מפרש רש"י את שיטת ר' יוסי הסובר שכל המזבח כשר לשחיטת קודשי קודשים: "כולו ראוי לשחיטת עולה דקדושת צפון עליו מגזירת הכתוב...".

הקשר נוסף שבו מופיע הביטוי "קדושת צפון" בדברי רש"י הוא בפירושו לסוגיית מנחות צט ע"ב. המשנה מתארת את תהליך החלפת לחם הפנים, ובין השאר נאמר בה שהכהונים שמכניסים את הלחם עומדים בצפון ופניהם לדרום והמוציאים עומדים בדרום ופניהם לצפון. על כך מעיר רש"י (ד"ה המכניסין): "דהכי שפיר דאותן מסדרין העבודה יהו בצפון דקדושת צפון חמירא".

התיאור של המשנה מתייחס להתרחשות בתוך ההיכל, ואם כן ברור שלדעת רש"י רוח צפון קדושה מצד עצמה ללא כל קשר לפתח ההיכל.

בברייתא שהובאה בסוגיה בדף נה ע"א, נחלקו ר' אליעזר ורבנן האם הדין ששחיטת קודשים קלים כשרה גם בצפון צריך לפסוק או שהוא ניתן להילמד מסברא:

תנו רבנן: ושחטו פתח אהל מועד, ושחט אותו לפני אהל מועד, ושחט אותו לפני אהל מועד - להכשיר את כל הרוחות בקדשים קלים, קל וחומר לצפון: ומה קדשי קדשים שלא הוכשרו בכל הרוחות הוכשרו בצפון, קדשים קלים שהוכשרו בכל הרוחות אינו דין שהוכשרו בצפון?

רבי אליעזר אומר: לא נאמר הכתוב אלא להכשיר צפון, שיכול והלא דין הוא: ומה קדשים קלים שהוכשרו בכל הרוחות - לא הוכשר מקומן אצל קדשי קדשים, קדשי

שחיטת צפון – גדרה ומשמעותה

קדשים שלא הוכשרו אלא בצפון - אינו דין שלא הוכשר מקומן אצל קדשים קלים!
תלמוד לומר: אהל מועד.

לדעת רבנן שחיטת קודשים קלים בצפון נלמדת בקל וחומר - אם כשרה היא בשאר רוחות, כל שכן שתוכשר בצפון. ואילו לדעת ר' אליעזר הסברא אינה מוכרחת ולכן יש צורך בפסוק להשמיע את החידוש. רש"י שם (ד"ה "וחד להכשיר") מסביר מדוע דחה ר' אליעזר את הקל וחומר של רבנן:

וק"ו דרבנן לא דריש דאיכא למימר להאי קבע צפון ולהאי שאר רוחות דמאי קדושתיה דצפון מדרום, אלא דקביעת מקום בעלמא הוא.

להבנת רש"י יכול לומר ר' אליעזר שהצפון אינו קדוש משאר הרוחות, וחלוקת מיקומי השחיטה - קודשי קודשים בצפון וקודשים קלים בשאר רוחות - היא כעין "סידור עבודה", כלשון רש"י: "קביעת מקום בעלמא". ממילא, הסברא נותנת שכפי שהקפידה התורה בקודשי קודשים על הצפון, כך גם קודשים קלים נשחטים בשאר רוחות ולא בצפון. לכן, יש צורך בדרשה שתפקיע מסברא זו ותחדש ששחיטת קודשים קלים כשרה בצפון.

מדברי רש"י משתמע שהקל וחומר שדרשו רבנן מניח שאכן הצפון קדוש משאר רוחות, ולכן שחיטת קודשים קלים כשרה בצפון מכל שכן.

כלומר, לדעת רש"י שאלת אופי הייחודיות של הצפון שנויה במחלוקת התנאים. לדעת רבנן המיוחדות נובעת מקדושת צפון, ואילו לדעת ר' אליעזר אין הבדל מהותי עקרוני בין הצפון לשאר רוחות.²⁰

לשיטת רש"י, שייחודו של הצפון נובע מקדושתו המיוחדת, יובן היטב מדוע דווקא קודשי קודשים שחיטתם בצפון. כפי שקדושת קרבנות קודשי קודשים מכתובה דינים ייחודיים ביחס לאכילת הקרבן (יום ולילה לזכרי כהונה בעזרה), כך גם שחיטת הקרבן מתבצעת במקום קדוש.

---

²⁰ בצד הגיליון מופיע תיקון של בעל צאן קדשים בדברי רש"י. לפי התיקון של הצ"ק מתהפכים היוצרות, כך שדווקא לדעת ר"א הייחוד של הצפון נובע מקדושתו. ההיגיון שעליו מושתת התיקון של הצ"ק עולה גם מדברי האתון דאורייתא בכלל א' עמ' 4 בד"ה "ודע", ולפיו קדושת המקום היא סיבה לכך שקודשים קלים לא יוכשרו בצפון. זאת בניגוד להיגיון של רש"י לפי הגרסה שלפנינו, שדווקא אם דין צפון נובע מקדושת המקום, ניתן לרבות מסברא גם קודשים קלים.

המשמעות הגנוזה במילה צפון: המרכזיות של הצפון בשחיטת קודשי קודשים יכולה להתפרש גם באופן אחר. המילה צפון מזכירה את המילה "צפון", שמשמעותה נסתת. לאור זאת, ייתכן כי שחיטת קודשי הקודשים בצפון נועדה להזכיר דבר נסתת.

הבנה זו במשמעות הצפון באה לידי ביטוי בדרשת חז"ל בויקרא רבה (פ"ב ס"י

יא):

ושחט את בן הבקר וגו' ובאיל הוא אומר צפונה לפני ה', אמרו בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו התקין הקב"ה ב' כבשים אחד של שחרית ואחד של ערבית, וכל כך למה שבשעה שהיו ישראל מקריבין תמיד על גבי המזבח וקורין את המקרא הזה צפונה לפני ה' וזכר הקב"ה עקידת יצחק. מעידני עלי את השמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין אמה קורין את המקרא הזה צפונה לפני ה', וזכר הקב"ה עקידת יצחק שנאמר צפונה לפני ה'.

דבר אחר: צפונה לפני ה' כנגד מעשיהם של אברהם יצחק יעקב שהם צפונים לפניו ומניין שהלשון הזה הוא לשון צפונה שנאמר "חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך", אברהם יצחק ויעקב ישנים, עמרם בן קהת וכל הכשרים שהיו במצרים חדשים, שנאמר חדשים גם ישנים, חבורתו של משה וחבורתו של יהושע וחבורתו של דוד ושל חזקיה ישנים, חבורתו של עזרא ושל הלל ושל רבי יוחנן בן זכאי ושל רבי מאיר וחבריו חדשים, ועליהם הוא אומר חדשים גם ישנים.

המדרש מזכיר שתי זכויות שצפונות לפני ה', ואותן בא הצפון להזכיר: עקדת יצחק ומעשיהם של האבות.

בעל הרוקח מוסיף בעניין עקדת יצחק הצפונה לפני המקום:

צפונה - כתיב בצאן לפי שאיל כנגד יצחק שאפרו צפון שם, כדאמרין אפרו של יצחק ראו שצבור וכיוונו באותו מקום, לפי שכתוב (ירמיהו א) "מצפון תפתח הרעה" להגן מן הרעה אמרו לשחוט בצפון כדי להגן שם, וכשמקריבין כיוצא בו זכור עקידתו. וכן בעזים כתיב צפון וזכור את עורות גדיי העזים (בראשית כז) לכך היו יריעות עזים לאהל על המשכן²¹ (פירוש הרוקח לויקרא א', יא).

לאור ההצעה ששחיטת צפון נועדה להזכיר את מסירות הנפש של יצחק אבינו, נוכל להבין מדוע פירטה התורה את דין צפון דווקא בפרשת עולה, שהרי הדוגמה המובהקת ביותר של מסירות מוחלטת לה' היא בקרבן עולה שעולה כליל לה'.

21 עיין בעניין זה בדברי בעל משך חכמה על הפסוק, שהסביר על פי עיקרון זה כמה מהלכות שחיטת צפון. ועיין עוד ב"דעת מקרא" יחזקאל א', ד.

שחיטת צפון – גדרה ומשמעותה

דומה שהסברו הנ"ל של בעל שערי אורה לעובדה שדווקא קודשי קודשים נשחטים בצפון יפה גם ביחס להבנה הזאת. היות שקודשי קודשים בעיקרם באים ככפרה, הם נשחטים בצפון כדי להזכיר חסדי אבות ובזכותם יתכפרו העוונות.

בהקשר הזה ראוי להזכיר את דברי הרמב"ן במשמעות הקרבן בכלל:

... ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם,²² כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, ציווה השם כי כאשר יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתוודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעיים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו כנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לא-להיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שיישפך דמו ויישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה" (פירושו לויקרא א', ט).

להבנת הרמב"ן הקרבן נחשב כעין כופר שבא תחת האדם. ממילא, עבודות השחיטה וקבלת הדם מקבלות מעמד מיוחד, שהרי עיקרו של העונש שהיה ראוי לבוא על האדם הוא מסירת חייו לקרבן לה'. לכן, דווקא השחיטה והקבלה שמבטאות את מסירות הנפש מתרחשות בצפון שמזכיר את מסירות הנפש של האבות.

ראינו אם כן שלושה כיוונים בהבנת משמעות הצפון:

(א) "מצפון תפתח הרעה" (רמב"ן, רבנו בחיי)

(ב) קדושת הצפון (רש"י)

(ג) הזכרת מעשי האבות הצפונים לפני הקב"ה. (מדרש רבה, הרוקח).

3. "לפני ה"

משמעות השחיטה לפני ה' מתפרשת מאליה כייחוד העבודה לשם ה'. שחיטת קודשי קודשים לפני ה' יכולה לקבל את מובנה גם בהקשר של קדושת קרבנות קודשי קודשים שצריכים להישחט במקום קדוש, וכמו כן ניתן לפרש זאת מתוך התייחסות לקודשי הקודשים כקרבנות כפרה שעבודתם צריכה להיעשות לפני ה' כדי לזכות בכפרה.

---

22 כוונתו לפירוש ראב"ע בתחילת ויקרא.

סיכום

עסקנו אם כן בשלושת המושגים המוזכרים ביחס לדין צפון: "ירך המזבח", "צפון" ו"לפני ה'". עמדנו על כך שביחס לכל אחד מהמושגים הללו יש מקום להתלבט האם הוא עיקר ההגדרה או שהוא מתפקד כתיאור לנקודה אחרת שהיא עיקר הדין.

ביחס ל"ירך המזבח" ראינו שניתן להתייחס ל"ירך המזבח" כחלק ממבנה המזבח שהוא עיקר הגדרת ה"צפון". לחלופין עלתה אפשרות שמשמעות הביטוי "ירך המזבח" היא "צד המזבח" וממילא "ירך המזבח" מהווה תיאור למקום הצפון שהגדרתו נובעת מאחד המושגים האחרים "צפונה" או "לפני ה'".

בדומה לזה עלו אפשרויות שונות בהבנת המושג "צפונה". מצד אחד עלתה אפשרות שהמונח "צפונה" נועד לתאר את המקום שנקבע כמקום שחיטת קודשי קודשים מסיבות אחרות, כגון היותו "ירך המזבח". מאידך ניתן לפרש ש"צפונה" היא דרישה עצמאית שהיא המגדירה את המקום. העלינו בהקשר זה שתי הבנות לייחודו של הצפון - או מצד רוח צפון, או מצד המשמעות הצפונה.

גם המושג "לפני ה'" יכול להתפרש כקריטריון שבעקבותיו מוגדר המקום כמקום שחיטת קודשי קודשים בשל היותו בפתח ההיכל. מצד שני, "לפני ה'" יכול להתפרש כהגדרה כללית של אזור שחיטת קודשי קודשים בעזרה.

מהפרשנויות השונות לדין צפון עולות צורות שונות בדרך הפיסוק וההטעמה של הפסוק שממנו נלמד הדין. לדעה הסוברת שההגדרה העיקרית היא "לפני ה'" הפיסוק יהיה: "על ירך המזבח צפונה, לפני ה'"; לדעה הסוברת ש"ירך המזבח" הוא העיקר הפיסוק צריך להיות: "על ירך המזבח, צפונה לפני ה'", ואילו לדעה הסוברת ש"צפונה" הוא מוקד עיקרי (לבדו, או בצירוף "ירך המזבח" או "לפני ה'"), הפיסוק שיוצע הוא: "על ירך המזבח, צפונה, לפני ה'".

על פי טעמי המקרא, שלושת הביטויים מחולקים לשלושה היגדים נפרדים. המילים "על ירך המזבח" מוטעמות בדרגא תביר, המילה "צפונה" בטפחא, והמילים "לפני ה'" במירכא ואתנחתא.

הטעמים יוצרים שתי הפסקות בין שלושת הביטויים - הפסקה אחת באמצעות תביר אחרי "ירך המזבח", והפסקה שנייה באמצעות הטפחא אחרי הביטוי "צפונה".

יוצא אם כן שחלוקת הפסוקים לאור טעמי המקרא נותנת מקום לאפשרות הראשונה ש"לפני ה'" הוא הפרמטר העיקרי. במקביל, מאפשרים הטעמים להבין

שחיטת צפון – גדרה ומשמעותה

כאפשרות האחרונה, ש"צפונה" הוא הפרמטר העיקרי, או שהוא מצטרף ל"ירך המזבח" או ל"לפני ה".

עוד עמדנו על כך שכל אחת מהאפשרויות הללו בהבנת עיקר דין צפון מציבה בפנינו כיוון שונה בהבנת משמעותו של הדין. לפי ההבנה שמוקד הדין נעוץ ב"ירך המזבח", שחיטת צפון מחזקת את הקשר שבין השחיטה והקבלה לשאר עבודות הזבח. על פי ההבנה ש"צפון" הוא עיקר הדין עלו שני כיוונים במשמעות הדין. האחד, "מצפון תיפתח הרעה" וממילא גם הכפרה, והשני - מכוח קדושת צפון קודשי קודשים נשחטים דווקא בצפון. לפי ההבנה ש"לפני ה" הוא עיקר הדין, הצפון הוא המקום הקדוש שמכוון כנגד פתח ההיכל. מצד קדושתם המיוחדת של קודשי קודשים, שחיטתם לפני ה'.